

Nieuwsbrief

Project arbeidsdermatosen surveillance

juli 2008

Inleiding

Later dan gepland ligt voor u de nieuwe Nieuwsbrief. We hopen hiermee weer uw aandacht als deelnemer aan dit belangrijke peilstation te kunnen trekken voor de wereld van de arbeidsdermatologie.

Zoals vanouds geven we een overzicht van de meldingen die in 2007 zijn binnengekomen, met daarbij de meest frequent gemelde beroepen, sectoren en agentia, een overzicht van uw eigen meldgegevens van 2007. Er wordt een bijzondere casus besproken, handeczeem bij een glazenwasser. Bij het nieuws van het NECOD/ NCvB wordt het een en ander samengevat omtrent de logistieke verandering die per 2008 zijn ingevoerd. Voor uw agenda vragen wij aandacht voor het afscheidssymposium van Derk Bruynzeel op vrijdag 21 november a.s. in Amsterdam! De uitnodigingen zijn verstuurd.

In dit nummer

Overzicht van de meldingsgegevens pag 2

Aantal geretourneerde kaarten en meldingen

Diagnose

Beroep i.v.m. contacteczeem

Beroep i.v.m. neoplasmata

Agentia

Leeftijd en geslacht

Ziekteverzuim

Casus glazenwasser pag 7

Terugblik ESCD Estoril mei 2008

Logistiek van het melden

Nieuws NECOD / NCvB

Agenda

Afscheidssymposium Derk Bruynzeel

Contactgegevens

Prof. Dr. D.P. Bruynzeel (NECOD)

020-4440145 fax: 020-4440148

dp.bruynzeel@vumc.nl

Prof. Dr. P.J. Coenraads (NECOD)

050-3612520/8000 fax: 050-3612624

p.j.coenraads@med.umcg.nl

Drs. J.G. Bakker (NCvB)

020-5663708/0654 693836 fax: 020-5669288

jan.g.bakker@amc.nl

Overzicht van de meldingen

Aantal geretourneerde kaarten en meldingen

Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal meldingskaarten en meldingen die in 2003 t/m 2007 zijn ontvangen. In totaal zijn er in deze periode 3413 meldingen verricht.

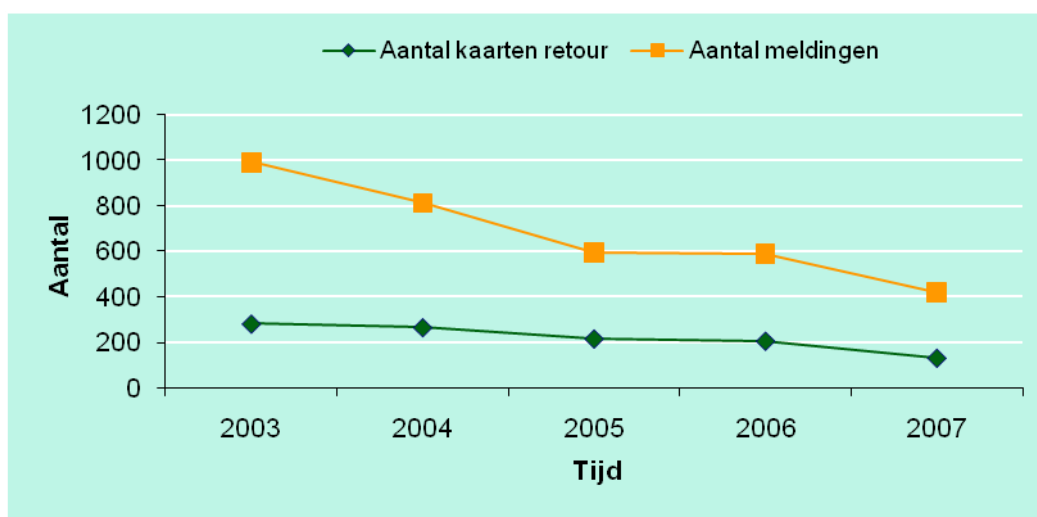
	2003	2004	2005	2006	2007	Totaal
Aantal kaarten retour	281	265	215	205	129	1095
Aantal meldingen	993	814	595	591	420	3413
Aantal meldingen per kaart	3,5	3,1	2,8	2,9	3,3	3,1

Tabel 1 Geretourneerde kaarten en meldingen per jaar in de periode 2003 t/m 2007

Nadat in 2005 en 2006 de aantallen gelijk waren gebleven zette de dalende trend vanaf 2003 zich voort in 2007. Ten opzichte van 2006 daalde het aantal meldingen met 29%. De meest waarschijnlijke redenen hiervoor zijn tweeledig:

- 'Reporters fatigue': evenals in het Engelse systeem Epiderm blijkt dat na een aantal jaren er een zekere meldingsmoeheid ontstaat.
- Organisatorisch: inkrimping van de NECOD organisaties van het UMCG Groningen en ADC VUmc en persoonswisselingen binnen het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB) hebben mogelijk geleid tot een minder optimale begeleiding dan voor dit type peilstations wenselijk is.

Grafisch wordt de trend weergegeven in figuur 1.

Figuur 1 Het aantal geretourneerde kaarten en meldingen per jaar in de periode 2003 t/m 2007

Diagnose bij de meldingen

In het overzicht met de diagnoses die gemeld zijn in de afgelopen jaren (tabel 2) zijn eigenlijk geen verrassingen te zien. Contacteczeem blijft met 78% van de meldingen onveranderd de belangrijkste beroepsgebonden huidaandoening en blijft qua orde van grootte gelijk vanaf 2003.

Neoplasmata, samengesteld uit keratosis (30), basaalcelcarcinoom (11), spinocellulair carcinoom (4), neoplasmata overig (0) en melanomen (0) blijven onveranderd de 2e plaats innemen en procentueel nagenoeg gelijk over de laatste 5 jaar. De piek in het aantal meldingen van 2006, toen veroorzaakt door een stijging van het aantal meldingen vanuit de agrarische sector, is in 2007 niet meer waarneembaar.

Contacturticaria blijft onveranderd sedert 2003 op de 3e plaats staan.

Diagnose	2003	2004	2005	2006	2007 (aantal)	2007 (%)	Totaal (aantal)	Totaal (%)
Contacteczeem	803	652	480	458	340	78	2733	74,4
Neoplasmata	108	52	38	61	41	6.9	300	8,2
Contact urticaria	11	14	14	14	11	2.5	64	1,7
Infecties	12	9	3	15	2	0.2	41	1,1
Mechanisch, trauma	11	6	7	4	0	0	28	0,8
Nagels	3	12	3	5	1	0.2	24	0,7
Folliculitis/acne	4	8	4	3	4	0.9	23	0,6
Overige dermatosen	39	53	46	30	20	4.6	188	5.4
Totaal	1049	878	658	654	436	100	3675	100

Tabel 2 Hoofddiagnosen in de periode 2003 t/m 2007 en het totaal in deze periode

Beroepen bij de meldingen van contacteczeem

Beroep bij contacteczeem 2007	aantal	%
Monteur (auto/ lift)	31	9,1
Kapper	23	6,8
Verpleegkundige	22	6,5
Horeca medewerker	16	4,7
Schoonmaker	15	4,4
Kok	13	3,8
Operator industrie	13	3,8
Schoonheidsspecialiste	12	3,5
Verkoper	11	3,2
Kweker planten,bollen	10	2,9
Bakker	10	2,9
Metaalarbeider/metaalbewerker	10	2,9

Tabel 3 Top-10 beroepen bij meldingen van contacteczeem in 2007

- De monteur staat in 2007 op de eerste plaats met 9.1 %, gekomen van plaats 5 in 2006 met 4.7 %
- De kapper is gehalveerd, van plaats 1 naar plaats 2. Het lijkt dat dit het rechtstreekse gevolg is van de financiële drempel die sedert 01.01.07 is opgeworpen voor verwijzing naar de 3 arbeidsdermatologische centra (Kapperspoli, UMCG Groningen en ADC-VUmc).
- De verpleegkundige is nagenoeg gelijk gebleven en neemt plaats 3 in.

- De schoonmaker gaat van plaats 2 naar plaats 5, qua aantal bijna gehalveerd.
- Nieuw in de top-10 is de bakker. Het aantal meldingen hiervan is verdubbeld. De reden is wellicht het 'bakkers-project' van IRAS en het UMCG waarin systematisch in deze branche onderzoek plaats vindt naar huid -en slijmvliesallergiën.
- Het aantal meldingen bij boeren is met 66% gedaald ten opzichte van 2006. Oorzaak hiervan is het gedaalde aantal meldingen van huidtumoren door zonlicht. Dit in tegenstelling tot de international trend.
- Metaalarbeiders: halvering.
- Nagelstylistes: halvering en verdwenen uit de top-10.
- Schoonheidspecialistes: nieuw binnen de top-10 en het hoogst in 5 jaar. Niet uit te sluiten valt dat specifieke 'nagelactiviteiten' van nagelstylistes (en dan met name de vervaardiging van kunstnagels met behulp van (meth)acrylaten) overgenomen zijn door de schoonheidspecialisten.

Beroepen bij de meldingen van neoplasmata

Als oorzaak van gemelde neoplasmata wordt meestal beroepsmatige blootstelling aan zonlicht of kunstmatige UV bronnen genoemd. Het zal dan ook geen verwondering wekken wanneer "buitenberoepen" de top-6 uitmaken zoals gepresenteerd in tabel 4. Voor het eerst sedert 4 jaar worden weer kwekers van planten en bollen gemeld.

Beroep bij neoplasmata 2007	aantal	%
Metselaar	6	14,6
Boer	5	12,2
Kweker planten, bollen	4	9,8
Timmerman	2	4,9
Schilder	2	4,9
Veenarbeider	2	4,9
Postbode	2	4,9
(oud) Tropenmedewerker	2	4,9
Buiten werk, ongespecificeerd	2	4,9

Tabel 4 Top-6 beroepen bij meldingen van neoplasmata in 2007

Agentia bij de meldingen van contacteczeem

Nat werk vormt elk jaar het meest gemelde agens bij contacteczeem. Ruim 30% van de meldingen in 2007 worden op de eerste plaats veroorzaakt door nat werk (incl. watercontact, nat werk, wassen etc.). Zepen en detergentia zijn in 2007 (2,9%) vaker als oorzaak vermeld ten opzichte van 2006 (1,7%).

Nikkel werd in 2007 (0,5%) zelden als oorzaak genoemd. Natuurlijk –rubber- latex, berucht uit de jaren negentig, halveerde bijna t.o.v. 2006 en staat nu op plaats 17 met 1.4 %.

1e oorzakelijke agens	2003	2004	2005	2006	2007	Totaal	%
O1 Nat werk (incl. watercontact, nat werk, wassen)	269	183	154	166	103	815	32,1
O4 Overige irriterende stoffen	88	78	70	56	41	333	12,2
O5 FRICTIE/ mechanisch trauma	33	39	23	25	10	130	4,8
Conserveermiddelen	21	37	16	16	15	105	3,8
Zepen en detergentia	29	27	17	9	12	94	3,4
Rubber chemicaliën en -materialen, MBT, PTBP	19	19	20	15	16	89	3,3
Kappersproducten	29	23	14	15	7	88	3,2
Planten en bloemen	23	17	10	17	14	81	3,0
Nikkel	31	18	8	4	2	63	2,3
Parfums, geurstoffen	14	17	6	7	10	54	2,0

Tabel 5 Meest voorkomende oorzaken bij contacteczeem in de periode 2003 t/m 2007

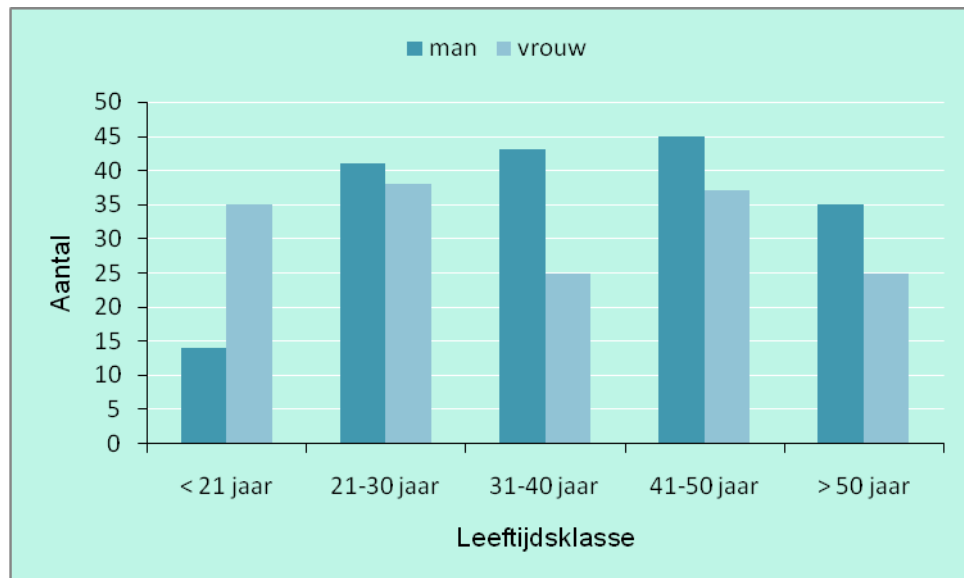
Kappersproducten: onder de noemer 'kappersproducten' werden ammonium persulfaat en zure permant vloeistoffen in 2007 niet eenmaal gemeld ! Para-fenyleendiamine (donkere haarverf) en 'permanent vloeistoffen niet nader omschreven' slechts 3 resp. 1 maal. Een en ander illustreert dat het momenteel onmogelijk is om een beeld te krijgen van hetgeen op dit moment op arbeidsdermatologisch gebied binnen de kappersbranche gaande is.

Leeftijd en geslacht bij de meldingen

In 2007 zijn meer meldingen contacteczeem van mannen gedaan dan bij vrouwen (178 ten opzichte van 160) en het verschil is kleiner dan in 2006 (207 versus 237).

In de jongste leeftijdscategorie zijn het met name vrouwen die in het begin van het beroepsleven last krijgen van eczeem. In 2007 domineren de mannen een leeftijdscategorie eerder dan in 2006, respectievelijk boven de 30 en boven de 40.

De literatuur (Diepgen en Kanerva, 2006) geeft aan dat handeczeem vaak al optreedt in de eerste 6 maanden van het werk.

Figuur 2 Absolute aantal meldingen contacteczeem naar leeftijdsklasse en geslacht in 2007

Ziekteverzuim van meldingen

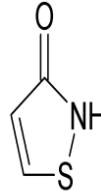
Het jaar 2007 vertoont hetzelfde beeld als in de afgelopen 5 jaar:

- Van 60 % wordt gemeld dat er geen ziekteverzuim is.
- Bij 20 % is dit wel het geval
- Van de overige 20% werden geen nadere gegevens vermeld.

Casus glazenwasser: contacteczeem door cl/me-isothiazolinone

Inleiding

Isothiazolinones zijn heterocyclische verbindingen die gebruikt worden als biocides. Vijf derivaten worden in significante hoeveelheden gebruikt. Kenmerkend en gemeenschappelijk is de onderstaande verbinding:

- Methylisothiazolinone (MIT, MI)
- Chloromethylisothiazolinone (CMIT, CMI, MCI)
- Benzisothiazolinone (BIT)
- Octylisothiazolinone (OIT, OI)
- Dichlorooctylisothiazolinone (DCOIT, DCOI)
- Ook het derivaat butylbenzisothiazolinone (BBIT) bestaat maar dit is van minder praktische betekenis.

Deze biociden worden voornamelijk gebruikt om de groei te verhinderen van bacteriën, schimmels en algen in koelwatersystemen, brandstofopslag tanks, pulp-en papiermolens, olie-extractie systemen, als houtconserveringsmiddelen en agentia om aangroei aan scheepswanden te voorkomen. Ze worden frequent gebruikt in toiletartikelen die van het type “wash off products” zijn zoals shampoos, vloeibare zeep, haarverzorgingsmiddelen evenals in watergedragen verven. Dikwijls worden MIT en CMIT (o.a. bekend als Kathon CG) of MIT en BIT gecombineerd. Isothiazolinone kunnen contactallergie veroorzaken door direct contact of via aerogene weg.

Casus

Een twintig jarige glazenwasser werd door de dermatoloog verwezen naar de polikliniek dermatologisch allergologie wegens een half jaar bestaand handeczeem in verband met het persisteren van de klachten. De klachten begonnen in de winter met “gebarsten” vingertoppen aan de dominerende rechter hand.

In de weekenden en in de vakantie verminderen resp. verdwijnen de huidafwijkingen. Tevoren werkte hij een jaar zonder problemen met de huid. Hij is bekend met een atopische constitutie, gekenmerkt door rhinoconjunctivitis in de maanden mei-juli en atopische dermatitis. De familieanamnese is eveneens qua atopie belast. Hij werkt de hele dag met water waarin ammoniak of Dreft gedaan wordt en sedert 1 maand neutrale zeep. Sinds 2 maanden probeert hij

handschoenen van katoen en rubber te gebruiken. Zonder succes, hij kan er niet aan wennen. Zijn gereedschap bestaat verder uit sponzen, vezeldoekjes, en zemen. De handvatten van zijn trekkers zijn van kunststof.

Bij contactallergologisch onderzoek elders, 10 jaar geleden, werd hooikoorts gediagnostiseerd met type I reacties op "dieren", pinda's en kaas.

Bij onderzoek werd een rustig eczeem gezien aan de handpalmen en de vingers met erytheem, schilferingen en rhagaden. Bij epicutaan allergologisch onderzoek met de Europese basisreeks, een aanvullende basale reeks en eigen producten werd een positieve reactie gevonden op chloor/methylisothiazolinone (D2 -; D3 +; D7 ++). Verder werden enkele type 1 reacties gevonden die niet relevant zijn voor het eczeem.

Bespreking

In de glazenwassersbranche zijn zo'n 7500 mensen werkzaam. Er zijn ruitenreinigers op de markt met hoge gehalten aan oplosmiddelen en eventueel ammonia, maar de meeste glazenwassers gebruiken eenvoudigweg afwasmiddel. Afwasmiddel bevat stoffen die irriterend zijn voor de huid (detergentia). Aan sommige producten worden glutaaraldehyde, isothiazolinones of andere conserveermiddelen toegevoegd. Deze stoffen kunnen zowel irriteren als sensibiliserend werken voor de huid en de ademhalingswegen. Daarnaast bevatten veel afwasmiddelen geurstoffen. Bovendien is een belangrijke risicofactor ten aanzien van huidirritatie het veelvuldige contact van de handen met water (Staats et al, 2002).

Voorbeeld van een afwasmiddel (gebruikt voor het wassen van ruiten):

- oppervlakteactieve stoffen, 30-80 % (gew/gew)
 - aniogeen
 - niet-ionogeen (bv. alcoholethoxylaten)
 - amfoteer (bv. alkylbetaïne)
- alcohol en cumeensulfonaat, 0-6% (gew/gew)
- citroenzuur, < 1% (gew/gew)
- glutaaraldehyde of ethanol, 0-5% (gew/gew)
- parfum, 0-5% (gew/gew)
- kleurstof, 0-5% (gew/gew)

Opvallend is dat in het Arboconvenant van de branche geen plaats ingeruimd is voor huidbelasting!

In de betrokken casus is sprake van een risicowerknemer in een (voor de huid) risicoberoep. Het beloop is nagenoeg klassiek: irritant contacteczeem door chronische blootstelling aan water, zeep en detergentia, gevolgd door ontwikkeling van contactallergie voor een conserveringsmiddel. Gezien de leeftijd en de combinatie van risicofactoren lijkt verandering van beroep onvermijdelijk.

Literatuur

- Fisher's Contact Dermatitis. Rietschel RL, Fowler JF. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia 2001
- Staats M, Raalte van A, Broekhuizen van P. Oplosmiddelen en allergenen in de schoonmaaksector. Chemiewinkel UvA Amsterdam, maart 2002
- Arboconvenant Schoonmaak- en Glazenwassersbranche, Rapport uitgebracht door Orbis Arbeid en Onderzoek BV, Bussum, augustus 2007 (Uitgave in de arboconvenantenreeks Den Haag, november 2007).

Terugblik op het 9e congres ESCD mei 2008, Estoril

De abstracts zijn te vinden in Contact Dermatitis, volume 58, supplement 1 van mei 2008. Enkele van de highlights, in willekeurige volgorde, vindt u hieronder kort samengevat.

Immunoregulatie en contactallergie. R.J. Scheper, VUmc Amsterdam

Ook voor niet-immunologen werd de ontwikkeling sedert 1965 geschetst toen de rol van de T-lymfocyt bij cellulaire immuniteit ontdekt werd en bij contact dermatitis in het bijzonder. Beschreven werden de rollen van de Langerhans cel, met 60 phenotypen vertegenwoordigd in de epidermis en de achtergronden van het fenomeen "tolerantie".

Effector en memory T-cellen bij allergische contact dermatitis. T. Rustemeyer, VUmc Amsterdam

Voor meer ingewijden werden de laatste ontwikkelingen uit de doeken gedaan m.b.t. nieuwe T-lymfocyten, cascades van cytokines, de rol van de Langerhans cellen als allergeen-presenterende dendritische cel en het Yin en Yang evenwicht van T-effector cellen en T-regulatory cellen.

Science-based prevention by legislation in Europe. I.R. White, St. John's, Londen.

Europa blijkt de meest ontwikkelde wetgeving te bezitten van de wereld. Dit is bereikt door rigoreuze en transparante risk-assessments, bruikbaar voor beleidsmakers. Voorbeelden zijn de Cosmetics Directive, de Nickel Directive, de Chromate Directive (cement) en het verbod op het gebruik van methyldibromoglutaronitril (MDBGN) per 01.06.08. Binnen 3 jaar is nieuwe wetgeving te verwachten over haarverven, parfums en allergenen in consumentenproducten.

Adverse reactions to tattoos and piercings. O. Bordalo, Lissabon

Beide zijn berucht met name vanwege het infectiegevaar, allergische reacties en experimenteel gedrag. Een voorbeeld van het laatste is het gebruik van PPD in henna tattoos, waar traditioneel koffie gebruikt werd. Onverwachte problematiek met PPD haarverven (allergie, shock) was het resultaat. Voor de dapperen is ook de Prince Albert piercing een verrassing, resultaat van modieuze militaire uniformen.

Treatment of severe occupational handeczema. T.L. Diepgen, Heidelberg

Recente studies laten zien dat oraal alitretoïn, een isomeer van Vitamine A klinisch significante effecten heeft bij een hoog percentage van patiënten met een ernstig handeczem die niet (meer) reageren op corticosteroïden. Bijwerkingen bleken hoofdpijn en hypercholesterolaemie.

An epidemic of furniture related dermatitis: chemical investigations. Zimerson et al., Lund University, Malmö/

An epidemic of furniture related dermatitis: patch tests results. K Lammintausta et al., Turku, Finland.

An investigation of the cause of sofa dermatitis: results and the discovery of a new sensitiser. I. Foulds, Birmingham

Als in een feuilleton werden door 3 sprekers de contouren onthuld van het drama van 9000 klachten over chinese sofa's met 600 cases van dermatitis, behandeld door huisartsen en

dermatologen, soms zeer ernstig. Vijfentwintigduizend banken moesten worden teruggenomen. De uiteindelijke oorzaak bleken zakjes met het fungicide dimethylfumaraat te zijn, diep in de sofa's verwerkt, aanleiding gevend tot allergie contact dermatitis. De meeste cases ontwikkelden zich binnen 4-6 weken na aankoop van de bank. Opmerkelijk was dat het merendeel van de patiënten aanvankelijk niet de bank als bron van de problemen had gezien.

Logistiek van het melden

Samengevat: per 01.04.08 kent het ADS project een nieuwe datamanager. Gelieve hem uw meldingen toe te sturen:

Erwin Prakken
Nederlands Centrum voor Beroepsziekten
AMC, Coronel Instituut
Postbus 22660
1100 DD Amsterdam
Tel.: 020 – 566 37 03 fax: 020 – 566 92 88
e-mail: E.W.Prakken@amc.uva.nl

Het verzoek aan u om de meldingskaarten na afloop van iedere maand naar ons op te sturen, ook als er geen beroepsgebonden dermatosen zijn aangetoond

Nieuws NECOD/NCvB

(Kosten)effectiviteit van transmurale zorg bij handeczeem, een gerandomiseerd, gecontroleerd onderzoek

Naast de behandeling van de zichtbare aspecten van eczeem krijgen patiënten aanvullende hulp aangeboden van klinisch arbeidsgeneeskundigen en gespecialiseerde verpleegkundigen. Deze verpleegkundigen geven adviezen en begeleiding bij het leren omgaan met de ziekte. Vooral voor patiënten met hardnekkige eczeemklachten die poliklinisch behandeld worden, soms in combinatie met dagbehandeling, heeft deze aanvullende hulp een duidelijke meerwaarde. Dit blijkt onder meer in Groningen, Amsterdam en Nijmegen, waar de verpleegkundige hulp voor patiënten met contacteczeem geëvalueerd zal worden in een ZonMw project, gestart in juni 2008.

Bron: **www.NationaalKompas.nl**

De rol van genetische factoren bij de preventie van beroepsziekten die gerelateerd zijn aan atopie

In september 2008 zal het Coronel laboratorium AMC een prospectief cohortonderzoek starten, bij 1000 nieuwe verpleegkundigen in samenwerking met Dermatologie AMC en het NCvB. Nieuwe leerlingen zullen gedurende 1-2.5 jaar gevolgd worden ten aanzien van het ontstaan van huidziekten. Klachten en blootstellingen zullen periodiek gemeten worden tegen de achtergrond van al dan niet bestaande genetische risicofactoren, waaronder o.a. mutaties in het filaggrin gen.

Contactpersoon: dr. S. Kezic (S.Kezic@amc.nl).

Nationaal Kompas Volksgezondheid

In mei 2008 berichtte het Nationaal Kompas Volksgezondheid (**www.NationaalKompas.nl**) dat eczeem, waaronder contacteczeem in de top-10 staat van de meest voorkomende klachten die aan de huisarts worden gepresenteerd. In 2003 waren naar schatting 323.800 mannen en 478.400 vrouwen met contacteczeem bekend bij de huisarts. Het aantal nieuwe patiënten met contacteczeem dat in 2003 bij de huisarts kwam, was naar schatting 403.100.

De kosten van de zorg voor eczeem bedroegen 140.9 miljoen euro in 2003. Dat was 0.2 % van de totale kosten voor de gezondheidszorg in Nederland.

Het toekomstig aantal patiënten met contacteczeem is moeilijk te voorspellen. Op basis van alleen ontwikkelingen in de bevolkingsopbouw (naar geslacht en leeftijd) zal naar verwachting het absolute aantal nieuwe patiënten met contacteczeem tussen 2005 en 2025 met 5,4% stijgen. Het is echter onduidelijk in welke mate de (toekomstige) ontwikkelingen van andere determinanten van invloed zullen zijn op het aantal patiënten in de toekomst

Bron: Coenraads PJ (UMCG). Contacteczeem samengevat. In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM,

Agenda

Congres van de American Contact Dermatitis Society en de Experimental Contact Dermatitis Research Group

28-30 augustus 2008, Montreal met als motto "Blending science with best practice".

www.contactderm.org

17th Congres European Academy Dermatology and Venereology

17-19 september 2008 Parijs.

Afscheidssymposium Derk Bruynzeel

Op 21 november zal het afscheid van Derk Bruynzeel, hoogleraar Dermato-allergologie&ArbeidsDermatologie luister bij gezet worden met een symposium aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Het programma vindt u op de laatste pagina. Zelden zult u een dergelijk compleet pallet van topsprekers verenigd zien op 1 dag.

Congres van de Nederlands Vereniging Klinische Arbeidsgeneeskunde

28 augustus 2008, AMC collegazaal 1. Thema: Zorg voor Arbeid in de kliniek.

www.nvka.nl

Symposium PMS Cosmetics

22 april 2009, Utrecht; dp.bruynzeel@vumc.nl

Occupational and Environmental Exposure of Skin Conference Edinburg

juni 2009; www.OEES2009.org

International Photoallergy & Photodermatology meeting Photopatch Test Course

18-19 September 2009, Cracow; www.photopatch.eu

10^e Tagung der Arbeitsgemeinschaft für Berufs- und Umweltdermatologie e.V. (ABD) Osnabruck

15-17 Oktober 2009; www.mci-berlin.de/ABD2009

17th ICDS / 10th AEOPS contact dermatitis meeting

6-8 November 2009, Kyoto; www.cs-oto.com/icds-apeods2009

10^e Congres van de European Society of Contact Dermatitis

2010 Straatsburg, nadere aankondigen volgen.

Clinic and science

Afscheidssymposium Derk Bruynzeel, hoogleraar Dermato-allergologie&Arbeidsdermatologie

Locatie: auditorium, hoofdgebouw VU.

Datum: 21 November 2008

Begin	Eind	Onderwerp / Titel	Spreker
10.00	10.10	Opening	Rustemeyer
10.10	10.30	Epidemiology of contact dermatitis	Coenraads
10.30	10.50	Hand eczema	Diepgen
10.50	11.10	Percutaneous Penetration and ACD: Quo Vadis?	Maibach
11.10	11.40	<i>Koffie pauze</i>	
11.40	12.00	Irritant contact dermatitis	John
12.00	12.20	Adverse drug reactions	Mulder
12.20	12.40	Experiences with the Allergen Bank	Andersen
12.40	13.00	Derk Bruynzeel and occupational dermatology	de Cock
13.00	14.00	<i>Lunch pauze</i>	
14.00	14.20	Legislative aspects	White
14.20	14.40	Airborne contact dermatitis	Goossens
14.40	15.00	Plant dermatitis: an anatomico-clinical confrontation	Lachapelle
15.00	15.30	<i>Thee pauze</i>	
15.30	15.50	In vivo diagnostic	Bruze
15.50	16.10	In vitro diagnostic	Von Blomberg
16.10	16.30	Predictive testing	Lepoittevin
16.30	16.50	Predictive bio-assays	Gibbs
16.50	16.55	Derk Bruynzeel: clinic and science	Scheper
16.55	17.00	Afsluiting	Rustemeyer
17.00	...	<i>Borrel</i>	